

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Statens hus

7468 Trondheim

Opplæring i faget mat og helse - Hjemmearbeidsdag som en del av grunnskoleopplæringen

Utdanningsdirektoratet viser til henvendelse fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag datert 27.01.2012 hvor det bes om en vurdering av ordningen med hjemmearbeidsdag som en del av kommunens opplæring, spesielt innenfor faget mat og helse. Vi beklager at henvendelsen har blitt liggende så lenge ubesvart. Dette skyldes stor saksmengde.

Avgrensning

Opplæringsloven § 2-3 gir skoleeier/skolen noe fleksibilitet når det gjelder bruk av andre opplæringsarenaer enn skoleanlegget. I opplæringsloven § 2-3 står det bl.a. at: *"Ein del av undervisningstida etter § 2-2 kan brukast til fag og aktivitetar som skolen og elevane vel, til leirskoleopplæring og til opplæring på andre skolar eller på ein arbeidsplass utanfor skolen."* Som det fremgår av rundskriv Udir- 3- 2010 må også denne opplæringen være innenfor rammen i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Utdanningsdirektoratet mener § 2-3 ikke kan omfatte bruk av "hjemmearbeidsdag".

Såkalt "hjemmearbeidsdag" avgrenses mot opplæring i hjemmet ved sykdom. Ved sykdom kan fylkeskommunen eller kommunen være forpliktet til å gi opplæring andre steder enn på skolen, kfr. pkt. 18.6.1 i NOU 1995:18. Videre må det avgrenses mot gjennomføring av eksamen og lekser, dvs. oppgaver som elevene skal løse utenfor ordinær skoletid.

Forskrift til opplæringsloven § 3-47 omhandler bl.a. organisert studiearbeid. Organisert studiearbeid er begrenset til videregående opplæring og forutsetter både at eleven ønsker denne formen for opplæring og at det foreligger en forhåndsavtale med faglærer eller rektor.

Minimumskravene i regelverket

All offentlig grunnskoleopplæring skal være i samsvar med opplæringsloven med forskrifter, herunder Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Utdanningsdirektoratet mener ordningen med hjemmearbeidsdag kan bryte med flere bestemmelser i opplæringsloven med forskrifter. Direktoratet vil i denne sammenheng peke på følgende forhold (ikke uttømmende):

- Skoleeier har plikt til å sørge for at tilsynet med elevene er forsvarlig for å minimere risikoen for at skade eller ulykke kan skje, jf. forskrift til opplæringsloven § 12-1. Tilsynspliktens omfang vil variere fra kontinuerlig nærvær til overoppsyn. Skolen kan ikke pålegge foreldrene å føre tilsyn, da opplæring i faget mat og helse er en del av opplæringen som skolen er ansvarlig for. En forhåndsgodkjenning fra foreldrene mht. hjemmearbeidsdag vil etter direktoratets vurdering ikke fritta skoleeier for ansvar. Vi viser til at eleven i det aktuelle tidsrommet skal motta opplæring etter opplæringsloven med forskrifter. Det vises her også til opplæringsloven § 13-1, forskrift til opplæringsloven kapittel 8 om ulykkesforsikring og rundskriv Udir-7-2008.

- Opplæringsloven § 2-15 slår fast at offentlig grunnskoleopplæring skal være gratis for elevene. I merknader til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 94 (2001-2002) står det at kommunen ikke kan kreve betaling for undervisningsmaterieell eller aktiviteter som er nødvendig for å gjennomføre grunnskoleopplæringen i samsvar med lov og forskrift. Skoleeier kan såldes ikke kreve at foreldrene dekker utgifter til undervisningsmaterieell eller låner ut teknisk utstyr som skal brukes i opplæringen.
- Opplæringen skal foregå i klasser/basisgrupper som skal ivareta elevens behov for sosial tilhørighet. Opplæringsloven § 8-2 åpner for at skolen/læreren kan dele elevene inn i andre grupper etter behov, det vil si i andre undervisningsgrupper enn klassen/basisgruppen. Dersom en elev skal tas ut av opplæringen for å motta eneundervisning, for eksempel på en alternativ opplæringsarena, må det finnes en særskilt hjemmel. Det er ikke adgang til å plassere eleven på en alternativ opplæringsarena kun på grunnlag av foreldrenes samtykke. Det vises for øvrig til rundskriv Udir-3-2010 om bruk av alternative opplæringsarenaer i grunnskolen.
- Undervisningspersonell skal ha ansvaret for opplæringen. Assistenten kan bistå undervisningspersonalet i opplæringen, gi annen praktisk hjelp eller ha tilsyn med eleven. Regelverket åpner ikke for at assistenter eller andre ufaglærte kan lede opplæringen.
- Læreplanverket for Kunnskapsløftet legger opp til lokal handlefrihet. Metodevalgene må imidlertid ligge innenfor minimumskravene i øvrig regelverk. Elevene har rett til et bestemt antall undervisningstimer i de ulike fagene. Timene kan fordeles på ulike måter, f.eks. i bolker. Fag- og timefordelingen åpner således for opplæring i faget mat og helse en eller flere hele dager, f.eks. å bruke 6-7 timer av totalt 83 timer på en skoledag. En slik organisering av opplæringen forutsetter imidlertid at skolen organiseres opplæringen slik at eleven får "kompensert" i de andre fagene som vanligvis inngår i timeplanen denne dagen.
- Elevene har rett til individuell vurdering, jf. kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven. Det er skoleeier som har ansvaret for at eleven sin rett til vurdering blir oppfylt, jf. § 3-1 siste ledd. Elevens egenvurdering er en del av underveisvurderingen. Det er faglærer som skal vurdere elevens måloppnåelse opp mot kompetansemålene i læreplanen for fag. Foreldrene har ingen forpliktelser i underveisvurderingen.

En mer praktisk og relevant opplæring

Det er svært positivt at Trondheim kommune er opptatt av å gjøre opplæringen mer praktisk og relevant. I Meld. St. 22 (2010 – 2011) Motivasjon – Mestring – Muligheter fremgår det bl.a. at *"Tiltakene som fremmes i meldingen, skal bidra til å gjøre opplæringen mer motiverende for alle elever gjennom å være praktisk og variert, utfordrende og relevant."* I meldingen heter det bl.a. følgende i pkt. 1.3:

En praktisk og variert opplæring på ungdomstrinnet kjennetegnes ved at elevene får møte variert læring fra en lærer som behersker mange metoder og kjenner elevenes behov for allsidig og tilpasset opplæring. Læring foregår på ulike arenaer og med elevenes medvirkning. Alle aktiviteter skal ha et klart mål for læring. [...]

Praktiske oppgaver er krevende å organisere og gjennomføre, og forutsetter at læreren har den nødvendige trygghet og kompetanse. Uten tilstrekkelig bevissthet om hvordan praktiske læringsaktiviteter kan anvendes, kan det bidra til mer uro og mindre læring. Kommuner og rektorer må legge til rette for bedre variasjon i opplæringen gjennom kompetanseheving, frigjort tid til planlegging og tilgang på utstyr.

En forutsetning for å lære er gode tilbakemeldinger. Tallkarakterer er en sluttvurdering som skal gjenspeile hva den enkelte elev behersker innenfor et fag. Underveis i opplæringen gir tilbakemeldinger i form av tallkarakterer ikke tilstrekkelig informasjon til elevene. De trenger en begrunnelse for vurderingen og hjelp til å bli bedre. Jevnlige tilbakemeldinger av høy kvalitet, som identifiserer svakheter og styrker ved elevens arbeid, gir grunnlag for bedre læring.[...]

I pkt. 4.7.1 i meldingen legges det til grunn at skoleeier og skolen har ansvaret for å legge til rette for praktiske aktiviteter gjennom kompetanseutvikling, tid, rom og utstyr. En variert opplæring med innslag av praktiske aktiviteter for elevene betyr ikke at læreren skal gi fra seg styringen av timene. Praktiske arbeidsformer stiller krav til god ledelse av klassen, noe som også er forutsetning for læringsresultatene. Om de praktiske og estetiske fagene, som særlig er omhandlet i pkt. 4.7.2, heter det videre at:

[...] Mat og helsefaget spiller en viktig rolle for å fremme gode matvaner og forebygge helseforskjeller. Gjennom faget vil elevene lære praktiske ferdigheter knyttet til matlaging, men også reflektere kritisk og kreativt rundt mat og forbruk, samt måltidets sosiale sider. Faget er godt egnet for tverrfaglig samarbeid med for eksempel matematikk med mål og vekt og beregninger, samfunnsfag med forbrukerkunnskap og naturfag med helsefag om hvordan mat virker på kroppen. Det er viktig at skoleeier legger vekt på god fagkompetanse ved ansettelse i faget. Videre må tilgangen til råvarer være god nok, slik at mat og helsefagets potensial som praktisk fag utnyttes.[...]

Meldingen omhandler i pkt. 5.6 læringsforskjeller mellom grupper. Her heter det bl.a. at:

Departementet understreker at opplæringen skal skje i en inkluderende skole, og at tiltakene derfor normalt skal være rettet mot alle elever. Det er derfor viktig at skolen tilrettelegger universelle tiltak på en slik måte at alle elevgrupper nås.

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en veiledning til læreplanen i mat og helse. Her kan skolen og faglærer finne råd om og eksempler på hvordan en kan arbeide med læreplanen. I tilknytning til veilederen er det også publisert en artikkel om "Læringsarenaer".

Oppsummering

Utdanningsdirektoratet har således ingen merknader til fylkesmannens vurdering i denne saken.

Vennlig hilsen

Cathrine Børnes
avdelingsdirektør

Marianne Føyn Berge
rådgiver